

Pač pa niso šolske oblasti štedile z nalaganjem novih opravkov, ki so s šolo in z vojno v kakršnikoli posredni ali neposredni zvezi. Ni polja, kamor bi v dobi vojne ne segalo delo našega učiteljstva. Ker pa je v vojaških službah povprek 50% naših učiteljev, je umevno, da je delo, ki je moralo in mora biti dovršeno, v dvojni meri padlo na rame tovarišem, ki so ostali doma, oziroma so prazna moška učna mesta zasedle učitelje, da je vzgojno in izobraževalno delo ljudske šole več ali manj nemoteno teklo naprej. Ponekod je moral isti učitelj prevzeti pouk na dveh šolah. Kako in kje vse je angažirano delo učitelja in kakšni so uspehi tega dela, to je deloma razvidno iz sprotnih poročil v našem glasilu a tega ne moremo povedati kratka beseda. Mnogo tega dela je dovršeno po uradnih navodilih, a največ dobrotnosti je naše učiteljstvo izvršilo prostovoljno po lastnih iniciativah. Premnogo je krajev in občin po vsem našem ozemlju, kjer je učiteljsvojemuljudstvu vse — tako ob svojem delu v šoli, kakor ob svojem delu zunaj šole. Oče, mati, župan, svetovalec, tolažnik, rednik, dopisnik, zavetnik in zagovornik — vse to je danes naš učitelj svojemu ljudstvu, ko je sam dostikrat najbolj potreben vsega tega, kar daje drugim. Ni med nami nikogar, ki bi si v teh hudih časih pritislil na čelo pečat individualnega egoizma!

Da je tako vsestransko dela naporno in izčrpljivo, je toliko bolj umljivo, ker ni materialnih sredstev, da bi si mogli z nabavo najpotrebnejših življenjskih potrebščin nadomeščati izrabljenih fizičnih moči. Zato naše telesne sile pešajo in se izrabljajo v službi svojemu narodu.

Moralne neprilike — da se najmilejše izrazimo! — so ležale v tem, da so nas tujci po srcu in krvi, pa tudi naši lastni ljudje krivo in namenoma napačno sodili, ovajali in natolcevali ter s tem posameznikom in njih rodovinom provzročali nedopovedljive duševne muke, hišne preiskave, službena premeščanja, preiskovalne zapore in materialne škode. Strasti nacionalnega in političnega nasprotstva so uganjale nasproti našemu učiteljstvu pravcate orgije. Najresnejši in najstrašnejši čas, kar jih pomni svetovna zgodovina, je zbudil toliko podlosti in sovraštva, da prekipeva človeku mirna misel v bolest in odpor krivično sojene in križane resnice! Mehkejšim naturam ostanejo sledovi prebitega trpljenja vedno začrtani v dušah; močnejše osebnosti so dobile v duševnih bolečinah izvor novim dejanjem v korist stanu, šolstvu in narodu, kakor to zahteva maščevanje kulturnega človeka!

Premnogo je slučajev, ko so naše tovariše in tovarišice hitro izpustili iz preiskovalnih zaporov, ko se do obravnave ni prišlo, ker je bila njih nedolžnost takoj izpričana. Vendar so bili tudi taki nedolžniki od šolske oblasti disciplinirani — zaradi nekrivde, kar se ne sklada s čuvstvom pravičnosti.

Kar je zagrešila zloba in strast, to je moralno popravila dokazana nekrivda, in to v še večji meri popravi pravičnejša bodočnost, ki je ne bo oskrnjalo razdivjano strankarstvo ali nacionalno maščevanje, temveč ki bo sodila po pravici in resnici! Komur pa je sila razmer zlomila vse duševne sile in mu namesto energije vrgla seme uničujoče resignacije — tega osvetimo mi, kolikor nas še ostane, s podvojenim delom v prid osvobojenemu svojemu stanu.

Kolikor naših učiteljev je bilo pozvanih pod orožje, so vsi do zadnjega storili svojo dolžnost, kamorkoli jim je velevalo povelje. O tem govore priznanja in pohvale višjih in najvišjih vojaških poveljstev. Glede oproščanja naših učiteljev zaradi nenadomestljivosti od vojaške službe je opažati v raznih krajih različne tendence. Nekod so oproščeni mlajši in morajo služiti starejši, drugod je več učiteljev doma nego v vojaški službi, ker je v oproščanje predlagajoča šolska oblast mnenja, da učitelj, ki za frontno službo ni sposoben, več koristi domačemu kraju in domači šoli, nego bi koristil v vojaški pisarnici ali v kakki drugi slični vojaški službi. Drugod pa je zopet odstotek oproščencev silno majhen ali ga pa sploh ni, kar je posebno kvarno za enorazrednice, koder bi že po zakonu morale služiti le moške učne osebe.

Naši učitelji vojaki služijo v najrazličnejših vojaških službah in na vseh frontah v raznih stopnjah podčastnikov in častnikov, mnogi od njih odlični z odkovanji, mnogi od njih z živim zanimanjem za delo in življenje med nami doma, mnogi od njih s trajnimi pismenimi stiki s tovariši in našimi časopisi — ostali so v ognju in pod mečem, zroč smrti in obraz, še vedno naši dobri in zvesti tovariši, naši vrljučitelji! Ko se vrnejo, odlože orožje smrti in si zopet opasejo orožje duha — svojipridejo med svoje! Nekateri pa so se že odločili, da ostanejo tudi po vojni vojaki.

Mnogi pa so črtvovali največ! To so oni, ki jih je v četvrt let in v kipeči sili telesnih moči podrlo sovražnikovo orožje ali jih je uničila bolezen. Ti so darovali svoj največji kapital — življenje svoje! Tudi tako nastale vrzeli v svojih vrstah bomo morali mi, kolikor nas učka dobo miru, nadomestiti s podvojenim delom in z naraščanjem, ki je v stanovski zavednosti utrjen in strokovno izobražen.

O vsem delu našega učiteljstva, kolikor in kakor ga je izvršilo v dobi vojne doma ali v vojaški službi, bo mogoče natančno poročati šele po vojni na podlagi statistike, ki jo izvedemo potem svojih organizacij ob pravem času.

Iz vsega povedanega je razvidno, da stoji danes naše učiteljstvo na meji razdobja. Pogled nazaj nam zbujajo ponos poštenega in resnega dela; današnji naš položaj je malo vabljivo, a je dokaz, koliko moči rodi volja, ki hoče sedanjosti pomagati preko vseh težav in zaprek do zmožnosti in obvladanja razmer; naprej nam pa gledajo oči v zavesti, da nam bodočnost pripravi častno mesto med kulturnimi delavci našega jugoslovanskega naroda!

Na vse strani razglasamo tudi mi, ki smo se združili v naši Zavezi, v smislu besed italijanskega socialista Turattija izpoved svojega bodočega dela: »Pri- držujemo si pravico, delati za narod po svoje, po svojem najboljšem prepričanju in po svojih najboljših močeh!«

Vodstvo Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

V Ljubljani, dne 10. septembra 1917.

Predsednik: Tajnik:
L. Jelenc. Vil Rus.

Vojna.

KAREL WIDER.

Dne 10. oktobra 1892. sem se odpravil na svoje prvo službeno mesto kot začasni učitelj in voditelj enorazrednice v Budanjah pri Vipavi. Takrat je Karel Wider služboval v Vipavi kot stalni učitelj. In že ob svojem prihodu v Vipavo sem se z njim поблиže seznanil, ko sem obiskal nadučitelja Skalo in njega, ki je imel v šolskem posloju v prtiličju na desno prijetno sobico za stanovanje. Na priporočilo metliškega notarja Stajerja me je gostoljubno sprejela čislana rodovina Julijanijeva, kjer sem takrat in pozneje večkrat prenočil. Druga dne dopoldne sem šel v družbi s Skalo in Widrom obiskat tovariša Franceta Punčuha na Slap, popoldne pa smo odšli skozi Vrhpolje proti Budanjam. Tako mi je bil pokojni tovariš Wider spremljevalec na prvi poti v učiteljsko

življenje; a jaz — kakortudi mu trajno hranim hvaležnost za zvesto prijateljstvo — ga nisem mogel spremiti na poslednji poti: daleč tam v črnogorski Podgorici ga je ubila nam tako sovražna vojna usoda, ko je čvrsta moška sila kipeła v njem in so mu upalni pogledi lili uteho in moč v hrepenec srce... Končano je!

In skoro zavidno lahko gledajo drugi stanovi na nas, ki nam je razbesneli vihar tega strašnega klanja in umiranja ugrabil toliko najboljših in najzvestejših tovarišev in borcev za pravice in napredek našega stanu! Med temi je stal z neizprosno doslednostjo in zgledno značajnostjo tudi naš ljubi prijatelj Karel ves čas svojega učiteljevanja vse do zadnjega diha! Taka praznota in pašobnost plane časih v tpeče srce, da nehotе vzklikneš: Glej, ostal si samo zato, da jim pišeš nekrologe! —

Lažje in lepše bi bilo srcu, da molči. Tako pa razgledujemo v sebi in govorimo z nerodno besedo, kar je nedopovedljivo, in si trgamo rane. A dolžni smo spominu prijatelja, da pozabljamo nase in mislimo nanj.

Z Widrom sva se redno shajala vsak četrtek in nedeljo popoldne, večkrat pa tudi med tednem; piclo uro hodā sva bila vsaksebi: ali je prihajal on k meni, ali sem ga obiskoval jaz. Obilokrat pa sva posečila tudi tovariša: Perneta v Šturjah, Rudolfa na Planini, Kambiča na Ustju, Punčuha na Slapu... Hodili smo na zborovanja učiteljskega društva v Postojno in Orehek, govorili smo, se navduševali, sanjali. Priredili smo se stanek pri Lavrenčiču na Vrhpolju, kjer nas je obiskal Ivo Trošt z Razdrtega. V vipavski Čitalnici smo uprizorjali gledališke predstave, udarjali smo na tamburice, ki smo si jih nabavili ob podpori rodoljubnega trškega zdravnika dr. Kende. O Petrovem 1893. smo se dvignili Vipavci v Ljubljano na Sokolski zlet. Jaz sem nosil po ljubljanskih ulicah prapor vipavske Čitalnice, Wider je stopal ob moji strani. Vsa Vipavska dolina je bila naša, ves svet je bil naš. Delo v šoli smo vršili z vneemo in uspehi. Glavar Gozani in komisar Lapajne sta bila prijatelja učiteljstva, nadz. Thuma je bil pravičen sodnik. Ko nas je nekoč nemški oskrbnik grofa Lanthierija denunciral na glavarstvu, ni opravičil ničesar; še ponosnejše smo dvignili glave. Doma sem poučeval v šoli, gojil šolski vrt, vežbal pevce, zamenjaval s kuratom Škarčo časnik in revije, prevajal igre za Dramatično društvo, pisal poročila za »Učit. Tovariša« in pesmi za »Ljubljanski Zvon« in Tomiščev »Vrtec« — drugoval pa mi je tovariš Wider, ki je tisti čas priobčil več podlistkov pripovedne, romantično nadahnjene vsebine v »Slovenskem Narodu«.

Dostikrat je prišel k meni tudi med tednom. Proti mraku so se odprla vrata mojega stanovanja — pa je stal pred menoj. Rumenkaste brčice, prijazno oko, iskrena, hitra beseda, zdravo lice — ves ustvarjen za življenje! Kramljala sva v trdo noč. Razdelila sva mojo posteljo: pol je je ostalo v postelnjaku, druga polovica je šla na tla — pripravljeno je bilo ležišče obema. Tako sva pregovorila, presanjala vso noč. Načrti in upi so se prepletali s sanjami vse do ranega jutra. Wider se je odpravil v dolino. Pospremil sem ga do konca vasi, potem sem se odpravil v učilnico nad stanovanjem. Lotila sva se vsak svojega posla v šoli, oba vneta za svoj stan, z gorkim srcem sva se potapljala v svoje delo, hitela sva z njim, da nama prej pride čas zopetnega snidenja.

Ko se je nagnilo šolsko leto, sva odpovala skupaj iz Vipavske doline. Iz Ljubljane sva se peljala v Zagreb, iz Zagreba preko Karlovca v Metliko na dom mojih staršev. Tu je ostal Wider nekotik dni, potem je odšel svojim potom čez Gorjance v beli svet!

Lepo je bilo tistikrat: življenje v nas in mladost — najlepši dar življenja!

V Vipavo je prišel Wider iz Dobropolja, kjer je služboval dve leti in pol, začetkom leta 1892. V Vipavi je ostal do konca šolskega leta 1899., ko se je preselil v gorjanski Tržič, kjer si je izbral družico življenja gospo Marijo iz ugledne rodovine Polakove. Iz Tržiča so ga pozvali koncem leta 1903. v Ljubljano na novo kreirano mesto stalnega suplenta, jeseni leta 1904. pa je dobil mesto stalnega učitelja na I. mestni deški šoli v Komenského ulici. Tu je deloval z neumorno pridnostjo in z najodličnejšimi uspehi do svojega vpoklica v vojaško službovanje leta 1915. V tem službovanju je dosegel stopnjo praporščaka, ter je bil kot tak dodeljen vojaškemu poveljstvu v Podgorici v Črni gori. Učitelj-vojak Wider je izpričal svojo zvestobo v službi domovine s svojo prerano smrtjo...

Sad mnogoletne prakse na polju vzgoje in pouka začetnikov je Widrovo »Moje prvo berilo«, ki ga je izdal v založbe Učiteljske tiskarne ter je ravno zaradi tega zbudilo mnogo odpora in nestvarne kritike v vrstah — politikujočih pedagogov. Vzlic vsemu si je Widrova knjiga zaradi svoje popolnosti in praktičnosti pridobila zmago in je z lahkoto izpodrinila stare in nove Abecednike, a avtorjevo ime je uvrstila v število zaslužnih slovenskih šolnikov.

Wider je bil sotrudnik »Učiteljskemu tovarišu«. Posebno pozornost so zbudili njegovi podlistki o bodoči moderni šoli. V teh je zlasti propagiral idejo šolskega časopisa. Sploh je bil Wider temeljito strokovno izobražen učitelj in moderno olikan mož, ki se je zanimal za vse pango našega kulturnega in političnega življenja in delovanja, zlasti pa je pazljivo motril, podpiral in pospeševal snovanje in delo naših organizacij, ves prepojen s trdno ustavljenimi naprednimi nazori. Tem je bil nepodkupno zvest, in vse, česar se je lotil, je izvedel z neomajno konsekvenco in skrajno doslednostjo: Karel Wider je bil vzor slovenskega naprednega učitelja.

Mnogo let je deloval v nadzorstvu »Hranilnice in posojilnice Učiteljskega konvikta«, a največ dela, skrbi in ljubezni je posvečal naši Učiteljski tiskarni, ki se je trudil in brigal zanjo, kakor bi se bolj ne mogel, če bi bila njegova osebna last. Od ustanovitve je bil član upravnega sveta ter je prehodil z drugimi tovariši vred vso križevo pot do današnje višine, ko stoji naš zavod na trdem temelju. Prvi predsednik naši tiskarni je bil tovariš Luka Jelenc; na njegovo mesto je stopil Wider. Zaupanje združnikov, ki so ga postavili na to mesto, je opravičil v polni meri. Valovi političkih strasti so se neprestano zaganjali v našo tiskarno, hoteli jo uničiti. To se jim ni posrečilo. Neprijatelji pa so dosegli vsaj to, da je c. kr. deželni šolski svet kranjski ukazal vsem aktivnim kranjskim učiteljem, da morajo odločiti svoja mesta v upravnem svetu. Tako je bil tudi Wider primoran, da je odstopil od predsedniškega mesta. V upravni svet so stopili vpokojeni učitelji ter tovariši s Stajerskega in Primorskega, kamor ne sega tako omejevanje državljanke svobode! Widru so poverili mesto pisarniškega vodje, koder je razvijal v blagor zavoda svoje preizkušene moči in zmožnosti. Žal, da tovariš Wider ne bo deležen tistega zadoščanja, ki nam pride, ko zraste naš zavod do popolnosti! Sicer pa pride čas, ko bo treba o naši tiskarni pisati posebno poglavje.

Karel Wider je bil rojen dne 28. januarja 1870. v Ljubljani. Istotam je dovršil učiteljske dne 13. julija 1889., usposobljenostni izpit pa je napravil dne 17. novembra 1891.

Vsi člani prejema redne letne publikacije.

Matica je vsled razpusta mnogo trpela. Tri leta so izostala njena izdaja, to je prilično osemnajst knjig, posebno prizadevanje pa je njeno premoženje. Zato je tem večja kulturna potreba, da pristopi k Matici vsak, kdor količkaj more.

Pred koncem tekočega leta izidejo publikacije za 1914. leto. Knjižni dar bo vsled nastalih razmer manjši kakor prejšnja leta. Izideta namreč 2 knjigi pripovedne vsebine in sicer: E. Kristana »Pertičarjevo pomlajenje« in Zofke Kvedrove »Njeno življenje«. Obe deli sta že dotiskani.

Naročniki zemljevida bi bili zaželjeni zemljevid že prejeti, da bi ne bilo svetovne vojske. Pred razpustom »Slovenske Matic« je bila opravljena že druga korektura in vrnjena vojaškemu geografskemu zavodu na Dunaju, kjer zemljevid izdelujejo. Opraviti bi bilo treba le še eno korekturo in zemljevid bi bil zagledal beli dan. Takoj izpočetka razpusta pa je kurator zemljevidno delo ustavil. Ko je počela skoro po

treh letih Matica spet poslovati, se je obrnila brž na vojaški geografski zavod s prošnjo, naj ji pojasni stanje zemljevida. Izvedela je, da je bilo zemljevidno delo ustavljeno, da so plošče shranjene in da pred koncem vojske ni mogoče nadaljevati dela. Nato je naročila, naj shranijo plošče na njene stroške dalje.

Ali izda Matica kaj za 1917. leto, ali prične z rednim izdajanjem šele l. 1918, vse to je še negotovo. Osigurati moramo za enkrat pred vsem njeno denarno stanje. Zato pa je treba mnogo članarine. Naj torej vsak, ki še ni član »Slovenske Matic«, pošlje letnino ali — če mu je mogoče — ustanovnino. Naj se zaveda, da ne stori s tem ničesar drugega kakor svojo slovensko kulturno dolžnost.

V vseh zadevah, ki se tičejo Matic, naj se obrne vsak naravnost na »Slovensko Matico« v Ljubljani. Kdor bi se rad osebno zglasil v Matici pisarni, mu naznanjamo, da posluje tajništvo začasno ob delavnikih od 2—4 popoldne v društveni pisarni na Kongresnem trgu št. 7.

LISTEK.

„Slovenska Matica.“

Najhujši udarec za našo kulturo med vojsko je bil gotovo razpust Slovenske Matic. Zdaj, ko ministrstvo razpusta ni potrdilo in je pričela Slovenska Matica spet redno poslovati, ni gotovo nikogar med nami, ki bi ne bil tega pravičnega dejstva od srca vesel. Vsak zaveden Slovenec pa naj da svoji radosti duška s tem, da stopi v krog Maticarjev.

Matica ima trojno vrsto članov: Prvič častne, drugič letne in tretjič ustanovne dosmrtno. Častne si voli sama, letni si dobe svojo pravico s tem, da plačajo vsako leto 4 K članarine, ustanovniki izroče enkrat za vselej 100 K, ki jih morejo plačati tudi v obrokih in sicer največ v petih po 20 K.

Oče mu je bil vrtnar, ki je imel vrtnarijo v Gradišču. Mladost je prebil med svetjem in zelenjem. Tam se je navzel ljubezni do zelenice in cvetoče prirode. In to ljubezen je prenesel na svoj dom, na prijazno hišico, sredi bujnega, vabljivega vrta Levstikovih ulici. Rano zjutraj je delal na vrtu, po končanem dnevnem delu je skakal tamkaj razvedrila: sinko in hčerka ob njem, v domu skrbno vladajoča žena. Za Widrovim domom drdra železnica. »Kdaj nam pripelje očeta?« izprašujejo tožni glasovi z vrta.

»Ko bi bil zopet med vami, med svojimi tovariši, med svojimi znanci v svojem razredu«, tako se je glasil refren vsakega njegovega pisma izza zadnjih mesecev.

Danes vemo: Nikoli več ne pride! Zakaj strela je udarila v zdravo, lepo drevo in ga je izruvala s koreninami vred!

E. Gangl.

Karlu Widru v slovo.

Na 1. letošnji domači učiteljski konferenci na I. mestni šoli, ki je bila dne 15. septembra, je izpregovoril nadučitelj Jakob Dimnik učitelju in c. kr. praporščaku Karlu Widru v slovo te-le besede:

Slavni učiteljski zbor! Vojna, ki je položila že nešteto nenadomestljivih žrtev na oltar domovine, je prišla po svojo žrtev tudi v naš učiteljski zbor. Dne 6. septembra t. l. je prišla v Ljubljano žalostna vest, da je izdihnil svojo blago in plemenito dušo dne 5. septembra ob 5. uri popoldne v Podgorici v Črni gori za cesarja in domovino naš vrli in nepozabni tovariš Karel Wider. Pokopan je bil z vsemi vojaškimi častmi dne 6. septembra ob polšestih popolne na vojaškem pokopališču v Podgorici. Tihozaprta malarija je pretrgala nit dragocene življenja ter položila v prezgodnji grob moža, učitelja in tovariša v pravem pomenu besede. Poleg rodovine njegove, ki je izgubila z njim najskrbnejšega soproga in očeta, ga bo silno težko pogrešala tudi naša šolska mladina, ki ji je bil najvzornejši učitelj in najskrbnejši vzgojitelj. Ni dolgo temu, kar mi je pisal: »Zdrav sem, hvala Bogu, in ničesar mi ne manjka, ali zadovoljen le nisem, zakaj moje misli mi vedno uhajajo k moji rodovini, ki vsi komaj in z največjim hrepenjem čakajo na moj povratek. In kako bi bil srečen, če bi mogel nazaj zopet k svojim ljubim učencem in dragim tovarišem. Ta povratek bo najlepši in naj-srečnejši dan mojega življenja.« — In tega povratka ne bo tostran groba... Previdnost božja je določila, da je moral med drugimi junaki tudi naš vrli tovariš Karel Wider položiti svoje mlado, zaslužno in nadopolno življenje na oltar domovine ter umreti na polju slave in časti. Sled njegovega dela na naši šoli bo ostala neizbrisna, in še pozni rodovi se bodo z veliko hvaležnostjo spominjali vzornega učitelja-junaka Karla Widra. Tudi med stanovskimi tovariši ostane nepozabljiv, in sem prepričan v dno svoje žalostne duše, da govorim iz srca vseh, če mu zakličem v slovo in spomin: Slava junaku Karlu Widru in trajen mu spomin!

Naznanjam še, da sem vdovi izrazil sožalje našega učiteljskega zbora.

JANKO MUHA.

MIHA DOLENC.

RADO SVETE.

ENGELBERT PODGORNIK.

Sv. Gabrijel je ubil tudi to četvorico naših dragih tovarišev: poročniki Janko Muha, Miha Dolenc in Engelbert Podgornik ter nadporočnik Rado Svete so žrtvovali mlado svoje življenje vladarju in domovini! Vsi štirje mladi in zdravi, polni ljubezni do svojcev, do slovenske mladine in do slovenske zemlje so odšli v objetje smrti, ko jih bomo še tako krvavo potrebovali doma v bližnji bodočnosti na polju kulturnega dela! Vsi štirje so bili navdušeni slovenski učitelji, naše gore listi, ki so goreli za svoj vzvišeni stan in hrepeneli zopet začeti z vzgojnimi in poučnimi svojimi delovanjem tam, kjer so bili primorani prenehati, ko jih je pozval ukaz na brambo domovine! Kdo in kdaj nam poplača te

strašne žrtve našega stanu? Ni nadomestila in ni povračila, zakaj iz žil našega telesa so odtekle najplemenitejše kaplje naše srčne krvi! Trnovski les jim je odprl zadnje počivališče, a nad njihovimi grobovi tuli bojna vihra, srce nam poka od bridkosti... Blag in večni vam bodi spomin, slovenski učitelji-junaki!

CESARJEVO LASTNOROČNO PISMO V ZADEVI OPROSTITVE OD SLUŽBE NA BOJNI ČRTI.

Dolga kruta vojna zahteva od vseh državljanov težke žrtve. Da se rodovine, ki so najhujše prizadete, obvarujejo v bodočnosti nadaljnih hudih udarcev, zapovedujem, da naj se zdolaj označene vojaške osebe bojnih čet, v kolikor se ne tiče vojakov po poklicu, uporabljajo, na takih službenih mestih, določenih za sposobne za službo pri armadi na bojišču, ki niso trajno izpostavljena sovražnemu učinku: 1. Edini sin kake rodovine, ki je še ostal, od katere sta že padla dva ali več sinov, ali ki so umrli za ranami, ki so jih pridobil na bojišču, zaradi vojnih naporov ali bolezni, ki so si jo nakopali v vojni službi. 2. Oče šestih ali več nepreskrbljenih otrok, za katere mora skrbeti.

Reichenau, dne 11. septembra 1917.

Karel I.

Da se doseže ta olajšava v smislu Najvišjega povelja, naj se postopa tako-le. Svoji, v slučajih pa, v katerih gre le za mladoletne otroke, občine, naj vložijo kratko prošnjo, ki naj se ji priloži rodbinska poizvedovalna pola, politični oblasti prve stopnje. V prošnji naj se natančno navede pripadlost (četa, nadomestno poveljstvo, zavod itd.) osebe, za katero gre in pri armadi na bojišču tudi številka vojnega poštnega urada. Če ni mogoče doseči rodbinske poizvedovalne pole ali če ne obsega vseh potrebnih podatkov (n. pr. zadnjih smrtnih slučajev, rojstev), naj se priloži druga verjetna dokazila. Politične oblasti naj prouče podatke prošnje, potrdijo njih resničnost in naj pošljejo prošnjo naravnost kolikor mogoče hitro poveljstvu, ki ga prošnja navaja. Vsaki osebi, s katero naj se po navedenih določitih postopa, izstavi odločilna oblast izkaznico.

UPORABA ROJSTNIH LETNIKOV 1867 IN 1868 V ZALEDJU.

Moštvo rojstnih letnikov 1867 in 1868 se sme odslej uporabljati samo v zaledju. Ne sme se niti v zameno niti v nadomestilo pošiljati k armadi na bojno polje. Uporabljati se mora v prvi vrsti za notranjo zamenjavo v zaledju. Zato naj se v prihodnje porablja moštvo letnikov 1867 in 1868, ki pride od armade na bojnem polju, v to, da osvobodijo in nadomešča mlajše za fronto in vojno službo sposobnejšem oštvo.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA „RDEČI KRIŽ“ IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

VI. VOJNO POSOJILO.

S posredovanjem tovariša Pavla Plesničarja v Ajdovščini kot zastopnika c. kr. goriškega okrajnega glavarstva nabranih v goriškem okraju za VI. avstr. vojno posojilo, K 167.000; skupaj 167.000 K.

Danes izkazanih . . . 167.000— K

V zadnji štev. izkazanih . . . 179.450— .

Skupaj . . . 346.450— K

SREDNJE ŠOLE

Anton Kržič, c. kr. profesor v p. Ljubljani, 2 K; skupaj 2 K.

Danes izkazanih . . . 2— K

V zadnji štev. izkazanih 66.392-48 .

Skupaj . . . 66.394-48 K

DENARNI USPEH SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v „Učit. Tovarišu“:

Za „Rdeči križ“ itd.	K	282.944-73
III. vojno posojilo	„	278.848-69
IV. vojno posojilo	„	2.761.438—
V. vojno posojilo	„	10.298.807—
VI. vojno posojilo	„	346.450—
Srednje šole	„	66.394-48
Končna vsota	K	14.034.882-90

Kako nam režejo kruh.

Veliko razburjenja je povzročil med ljudstvom zakon z dne 27. julija 1917 zadržujoč preživnino rodbin, ki so dale v vojno službo svoje rednike. Krivic, ki se dogajajo posameznim rodbinam iz ljudstva, tukaj ne bom omenjal, ampak omeniti hočem le v kakem razmerju so te preživnine z našimi beraškimi plačami.

Tudi nas učiteljev se je polastila nevolja, a ne mogoče iz zavisti, ampak iz skrbi, kako najpr eživimo sebe in svojece pri sedanjih draginji, ki bo pa postala tem večja, ko bo toliko denarja med ljudem.

Tukaj je kmetica, ki ima do 30 orolov zemlje, 10 glav goveje živine, 20 svinj ter dobi dnevno 12 K podpore, kar znaša letno 4380 K, a nadučitelj z 20 službenimi leti dobiva letno 2616 K plače, torej skoraj polovico manj.

Navadne dninarice dobe tudi po 12 K na dan, letno tedaj 4380 K, a učitelj, ki je bil vsled bolezni upokojen, a za vojaško službo sposobnega spoznan, 1700 K letne pokojnine. Njegova žena mora shajati s to pokojnino, preživeti sebe in 7 otrok, katerih eden povrh študira. Kako je t oživiljenje, si lahko predstavljamo. Da si je ona vzela navadnega dninarja za mož, ima danes 4380 K letne podpore, ali dnevno 12 K sedaj pa nima niti 5 kron.

Takih vnebokričičih krivic je še gotovo mnogo. Sedaj va vprašamo, ali ne živimo vsi v isti državi ter se borimo za isto domovino, istega cesarja? S tem, da ni denarja, nas ne odpravijo več, ker denarja je, kakor razvidno od odmerjenih preživnin dovolj, samo za nas ga ni. Slavne oblasti naj vendar enkrat uvidijo, da tako ne gre dalje, da bi se ravno nam rezal kruh tako skopo! Poslanci, kje ste, pobrigajte se tudi za nas, ki smo vedno zvesto služili svoji domovini!

Nameščenje učiteljstva na Štajerskem.

Koncem preteklega leta se je v več člankih razmotrivalo o razpisu učiteljskih mest med vojno. Mnenja so se križala, a o tem nam danes ni treba več razpravljati, ker razpis mest je gotova stvar, samo ne vemo še, kako deželni šolski svet namerava zadevo rešiti in zelo se bojimo, da bo zopet protekcija igrala glavno vlogo.

V 1. števu »Tovariša« so bile navedene res lepe navedbe, po katerih bi se naj okraj. šol. sveti ravnali pri sestavi tera-predlogov, le žal, da praksa kaže, da so vse te odredbe ostale na papirju. Nša organizacija, ki nam je že toliko priborila, mora tudi tukaj poseči vmes, kajti zadeva se niti zdi velikega pomena ne le za učiteljstvo, ampak tudi za šolstvo. S krivičnim postopanjem odvzame se veselj do dela tudi najidealnejšemu učitelju ter se s tem ne oškoduje samo njega, ampak napredek šolstva sploh.

Protekciji naj je enkrat konec ter se ozira pri podelitvi mest zgolj na starost, sposobnost in v tem oziru enakih pogojih tudi na dosedanja službena mesta. Ta ztdnja zahteva se bo zdela mogoče komu na prvi hip krivična, a uvidel bo upravičenost iz naslednjega.

En tovariš je mogoče imel srečo, ter dobil koj prav lepo mesto, postal na tem definitivni ter dobil nazadnje še voditeljsko mesto. Njegov tovariš je imel smolo, bil mogoče po kakem štipendiju zavezan prevzeti mesto v kake mzakotnem kraju, iz katerega vkljub vsemu prizadevanju ni več mogel proč.

Naši okrajni šolski sveti kaj radi nameščajo učitelja stalno tam, kjer je že nektj let začasno služboval. Tako se dogaja, da nekaterniki na dobrih mestih čakajo po več let stalnega nameščenja, dočim so drugi, da nimajo še večje zgube, primorani se dati namestiti na slabših mestih, posebno še, ako nimajo protekcije. Okrajni šolski sveti rečejo, da že toliko let čaka na to mesto, naj ga ima, seveda se drugi lahko potem ubija celo svoje službovanje na zakonitih eno- in dvorazrednicah. Moje mnenje je, da bi sicer enakovredni prosilci, ki so do sedaj službovali na mestih s slabimi razmerami, morali imeti prednost pred onim, ki niso nikdar uživali dobrot tam daleč v zakonitih krajih na deželi.

Tudi pri deželnem šolskem svetu imajo v tem oziru včasih čudne nazore. Vem za slučaj, da je deželni šolski svet dvomil, ali bi bil zmožen nadučitelj, ki je do sedaj vodil nižje organizovano šolo v hribih ter dobil 10 pohvalnic za uspešno delovanje, voditi večrazredno šolo v trgu.

Takim pomislekom, posebno pa še krivicam, ki jih povzročajo okrajni šolski sveti, mora biti konec, ker samo z lepimi besedami in papirnimi pohvalami se tudi najbolj idealen učitelj ne more zadovoljiti.

Z načinom, kako naj postopa deželni šolski svet pri krivično sestavljenih ter napredlogih, ki ga je navedel članek v 1. števu »Učit. Tovariša«, se strinjam tudi

jaz. Krivice pa, ki so se dogodile, se dogajajo in se bodo najbrž tu v prihodnje dogajale, je treba javno pribiti ter o njih obvestiti tudi vodstvo Zveze, da lahko stori korake v odpmoč. Ako hočemo kaj doseči, moramo z dejstvi na dan; ponižno godrnjanje ze pečjo ne pomaga nič!

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

IZ ZAVEZE AVSTR. JUGOSLOVANSKEGA UČITELJSTVA.

NAZNANILO.

Po soglasnem sklepu upravnega odbora Zaveze avstr. jugoslovanskega učiteljstva na seji dne 10. septembra 1917 se skliče Zavezina delegacija na zborovanje na 27. dan decembra 1917 v Ljubljno.

Zavezina društva pa tudi posamezni člani se vabijo, da prijavijo čimprej za to delegacijsko sejo aktualna predavanja, predloge in nasvete zadnji čas do 25. novembra t. l., da jih objavimo v oni št. »Učit. Tovariša«, ki izide dne 30. novembra 1917. S tem gotovo vstrežemo vsem delegatom in delegatinkam, da temeljito prouče predloge in nasvete; olajšamo pa tudi razpravo o njih.

Ker Zavezino učiteljstvo še nima v rokah novih pravil, se nam vidi umestno, da navedemo one določbe novih Zavezinskih pravil, ki se tičejo volitve delegatov, delegacijske seje vobče in nje delokroga.

V smislu § 7. točka e) novih Zavezinskih pravil odpošlje vsak Ztvezin član na Zavezino delegacijsko zborovanje vse predsednike, oziroma od teh določene namestnike vsem posameznim deželnim organizacijam — zvezam včlanjenih društev. Vrhutega izvoli vsako teh društev do 50 članov po 1 delegata, s 50 do 100 članov po dva delegata, 100 do 150 članov po tri delegate itd. Vsakemu delegatu se izvoli namestnik. Vsak delegat je dolžan udeležiti se delegacijskega zborovanja. Mandati delegatov veljajo do izvolitve novih delegatov. Na delegacijskih sejah imajo pravico svetovanja, glasovanja in predlaganja samo delegatje.

Zavezina delegacija je zbor upravnega odbora, delegatov in članov odsekov ter je sklepčen ob vsakem številu. Delegacija je v vsakem oziru najvišja instanca v Zavezini organizovanega učiteljstva. Delegatom plača potne stroške in dnevnice dotično učiteljstvo društvo, ki jih izvoli. Na dnevnem redu delegacije so predmeti, ki jih na predlog Zavezinskih društev ali posameznih članov določi upravni odbor.

Zaveze ima sedaj te-le člane: 1. Deželno slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani. 2. Zvezo slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem. 3. Sl ovensko učiteljsko društvo za Istro. 4. Učiteljsko društvo za Trst in okolico. 5. Goriško učiteljsko društvo. 6. Sežansko učiteljsko društvo. 7. Tolminko učiteljsko društvo.

Večina okrajnih učiteljskih društev je bila že izvolila svoje delegate za XXVI. glavno skupščino, ki bi se bila morala vršiti v dneh 6. do 8. septembra 1914 v Pulju. Ker so po Zavezinskih pravilih mandati delegatov veljavni do izvolitve novih delegatov, imajo v l. 1914 izvršene volitve polno moč tudi za delegacijsko zborovanje letos o božiču, in dotična društva naj izvrše samo ev. dopolnilne volitve; učiteljska društva pa, ki v l. 1914 še niso bila izvolila delegatov, naj to volitev izvrše sedaj. Da ne bo kake zmešnjave, objavimo v prihodnji številki »Učit. Tov.« imena delegatov, ki so bili izvoljeni l. 1914.

Poverniki Slovenske Šolske Matice na Štajerskem. 1. Šolski okraj Brežice: Knapič Janko, nadučitelj na Vidmu. 2. Šolski okraj Celje: a) mesto: Fr. Kranjc, učitelj v Celju; b) okolica: Brinar Fran, nadučitelj v Gotovljah. 3. Šolski okraj Gornja Radgona: Kocmut Marija, učiteljica pri Sv. Jurju ob Ščavnici. 4. Šolski okraj Gornji Grad: Kocbek Fran, nadučitelj v Gornjem Gradu. 5. Šolski okraj Gradeec: Hauptmann Fran, c. kr. profesor v p. v Gradeu. 6. Šolski okraj Konjice: Fran Golež, nadučitelj, Sv. Kunigunda. 7. Šolski okraj Kozje: Noric Emerih, nadučitelj v Št. Petru pod Sv. Gorami. 8. Šolski okraj Laško: a) desni Savinski breg: Gnuš Anton, nadučitelj v Dolu pri Hrastniku; b) levi Savinski breg Ivan Četina, nadučitelj na Laškem. 9. Šolski okraj So. Lenart: Hentijeta Berlic, učiteljica pri Sv. Trojici v Slov. goricah. 10. Šolski okraj Ljutomer: Zacherl Fran, učitelj v Ljutomeru. 11. Šolski okraj Marenberg: Hren Ana, učiteljica na Muti. 12. Šolski okraj Maribor: Pirc Matija, c. kr. profesor v Mariboru. 13. Šolski okraj Mariborska oholica: a) desni Dravski breg: Lasbacher